

BEYNƏLXALQ VALYUTA FONDU
Yaxın Şərq və Orta Asiya Ölkələri Departamenti

Azərbaycan Respublikası
BVF Missiyasının Yaddaş Qeydi
Bakı, 2 may, 2012

2012-ci il 24 aprel-2 may tarixində Beynəlxalq Valyuta Fondunun (BVF) missiyası cənab Nadim İlahinin rəhbərliyi altında son iqtisadi prosesləri, hökumət siyasətini və Azərbaycan iqtisadiyyatının gələcək perspektivlərini müzakirə etmək üçün Bakıya səfər etmişdir.¹ Aparılan müzakirələr ilkin olaraq bu ilin oktyabr ayına planlaşdırılan 2012-ci il üzrə IV Maddə Məsləhətləşmələri missiyası üçün də baza yaradır. BVF əməkdaşları yüksək dövlət rəsmiləri, habelə özəl sektor, vətəndaş cəmiyyəti və diplomatik ictimaiyyətin nümayəndələri ilə görüşlər keçirmişdir. Missiya konstruktiv müzakirələrə görə dövlət orqanlarına təşəkkür edir. Aşağıdakı bəyanat BVF missiyasının baxışlarını əks etdirir.

1. 2011-ci ildə qeyri-neft iqtisadiyyatı yüksək artım tempini davam etdirmiş və yaxın müddət üçün iqtisadi perspektivlər bütövlükdə müsbətdir. Qeyri-neft sektorunda, əsasən, tikinti və xidmət sahələrinin hesabına qeyd alınan 9.4 faiz artım 2011-ci ildə neft hasilatının 10 faiz azalmasını, demək olar ki, tam kompensasiya etmişdir. Bu il karbohidrogen sektorunda hasilatın həcminin dəyişilməz qalacağı gözlənilir, lakin dövlət investisiya xərclərindən geniş şəkildə qaynaqlanan qeyri-neft ÜDM-si 6 faiz arta və 2012-ci ilin sonuna öz potensial səviyyəsinə çata bilər. İqtisadi perspektivlərlə bağlı olan risklər, əsasən, balanslaşdırılmışdır və missiya, avro zonada yaşanan böhranın Azərbaycanın iqtisadiyyatına birbaşa təsirlərinin məhdud olacağını gözləyir.

2. İnflyasiya əsasən qlobal ərzaq qiymətlərinin düşməsi hesabına səngimişdir. İnflyasiya 2011-ci ilin ortasına olan 8 faiz səviyyəsindən 2012-ci ilin mart ayına təxminən 2 faiz səviyyəsinə kəskin şəkildə enmiş və ilin sonuna inflyasiyanın 5 faizə çatacağı gözlənilir. Son aylarda baza inflyasiya, bütövlükdə, sabitləşsə də, hökumətin xərcləri artırması və 2012-ci ilin sonuna qeyri-neft sektorunda faktiki və potensial istehsalın arasındakı boşluğun aradan qaldırılması bu il inflyasiya təzyiqlərinin yaranmasına səbəb ola bilər. Neftin qiymətinin yüksək olması ölkənin cari xarici mövqeyinin qənaətbəxş olmasına kömək etmişdir.

3. Ehtiyatlı büdcə-vergi siyasəti yaxın müddətdə makroiqtisadi sabitliyin qorunub saxlanması üçün həlledici rol oynayacaqdır. 2011-ci ilin ortalarından xərclərin azaldılması tələblə bağlı təzyiqləri məhdudlaşdırmağa kömək etmişdir. Gələcək dövrə baxdıqda isə, 2012-ci ilin təsdiq edilmiş büdcəsində xərclərin artırılmasına və büdcə tam icra etildiyi

¹ BVF missiyasının tərkibinə xanım Albino-Var, cənab Almarzoqi və cənab Şahmuradi daxil olmuşdur.

təqdirdə tələblə bağlı təzyiqlərin yaranacağına baxmayaraq, xərclərin davamlı şəkildə məhdudlaşdırılması inflyasiyanın səviyyəsini sənəitməyə kömək edərdi. Bu mənada, missiya əsaslı xərclərin artım tempini azaldaraq qeyri-neft büdcə kəsinin qeyri-neft ÜDM-sinə nisbətini, 2011-ci ildəki 41 faiz səviyyəsi ilə müqayisədə, 38 faiz səviyyəsində saxlamağı tövsiyə edir. Missiya, neftin global qiymətlərinin son dövrdə və perspektivdə qalxması hesabına ölkəyə geniş gəlirlərin daxil olduğu bir şəraitdə, dövlət orqanlarının bu il xərclərin hər hansı bir şəkildə əlavə artırılmasına yol verməmək niyyətini alqışlayır.

4. Orta müddətli dövrdə büdcə-vergi davamlılığının təmin edilməsi üçün büdcənin konsolidasiyasına başlamaq həlledici əhəmiyyət kəsb edir. 2011-ci ildən bəri neft hasilatının artım tempinin dayanması Azərbaycanın karbohidrogen resurslarının məhdud olduğunu xatırladır və orta müddətli dövrdə büdcə davamlılığını təmin etmək yolunun üzərində işləməyin zəruri olduğunu vurğulayır. Bunun üçün qeyri-neft büdcə kəsinin qeyri-neft ÜDM-sinə nisbəti 2017-ci ilə 18 faizə çatdırılmalıdır. BVF, pensiya islahatları da daxil olmaqla, bu istiqamətdə texniki yardım göstərməyə hazırdır.

5. Əgər tələblə bağlı təzyiqlər yaranarsa, pul-kredit siyasətini sərtləşdirmək zəruri ola bilər; bununla belə, mövcud alətlər məhduddur və gücləndirilməlidir. Əgər büdcə xərclərinin artım tempi yüksək olarsa və qeyri-neft sektorunda faktiki və potensial istehsalın arasındakı boşluq gözləniləndən daha tez aradan qaldırılsa, o zaman inflyasiya tempinin məhdudlaşdırılması üçün pul-kredit siyasətinin sərtləşdirilməsi zəruri olacaqdır. Bununla belə, faktiki olaraq sabitləşdirilmiş məzənnəyə geniş mənada əsaslanan monetar siyasət inflyasiya səviyyəsindəki tərəddüdləri zəiflədə bilməmişdir. Dövlət orqanları məzənnənin daha çevik olmasına imkan vermək və faiz dərəcəsinə əsaslanan monetar siyasət çərçivəsinə keçməyə prinsip etibarilə razılıq versələr də, praktikada bu sahədə irəliləyiş məhdud olmuşdur. Missiya rəsmi orqanlara təkidlə tövsiyə edir ki, borc və kapital bazarlarının dərinləşdirilməsi, habelə pul-kredit və məzənnə siyasətlərinin ictimaiyyətə effektiv çatdırılması üsullarından istifadə də daxil olmaqla, yeni pul-kredit siyasəti çərçivəsinin formalaşdırılması istiqamətdə səylər gücləndirilsin. BVF bu istiqamətdə texniki yardımı davam etdirməyə hazırdır.

6. Hökumətin Azərbaycan Beynəlxalq Bankına (ABB) göstərdiyi son dəstəyi bugün üçün bankın kapital və likvidlik mövqelərini dəstəkləmişdir, lakin bir dəfəlik həll yolu üçün daha hərtərəfli yanaşma tələb olunur. Hökumətin ABB-dəki payını artırmaq barədə verdiyi son qərar, bəlkə də, zərurət olsa da, hökumət bu addımın bankı tez və şəffaf şəkildə özəlləşdirmək məqsədinə zidd olmamasını təmin etməlidir. ABB də bank sistemində nəzarət edərkən ABB-a xüsusi diqqət etməli, bankın hökumət üçün faktiki olaraq şərti öhdəliklər yaradan xarici borcları bankın öz öhdəliklərinə xidmət etmək imkanlarına, eləcə də hökumətin ümumi borc siyasətinə uyğunlaşdırılmalıdır. Eyni zamanda, missiya hesab edir ki, sistem ilə bağlı problemlərdən yayınmaq və bank sisteminin rəqabət qabiliyyətini yüksəltmək üçün, özəlləşdirmədən öncə ABB-in ölçüsü kiçildilməlidir. 2012-ci ilin ikinci yarısında, maliyyə sisteminin geniş şəkildə qiymətləndirilməsini nəzərdə tutan BVF və Dünya Bankının Maliyyə Sabitliyinin Qiymətləndirilməsi üzrə Birgə Proqramı (FSAP) yenilənəcəkdir.

Cədvəl 1. Azərbaycan: Seçilmiş İqtisadi və Maliyyə Göstəriciləri, 2008–13

	2008	2009	2010	2011	2012		2013
					Proq.	Büdcə 5/	Proq.
				İlkin			
Milli gəlir							
ÜDM sabit qiymətlərlə	10.8	9.3	5.0	0.1	3.1	5.0	1.9
<i>O cümlədən: Neft sektoru 1/</i>	6.9	14.8	5.0	-9.8	-0.3	-0.3	-2.5
<i>Qeyri-neft sektoru 2/</i>	15.7	3.0	7.6	9.4	6.0	9.5	5.5
İstehlak Qiyməti İndeksi (dövrün sonuna)	15.4	0.7	7.9	5.6	5.0	9.0	6.5
İstehlak Qiyməti İndeksi (dövr üzrə orta göstərici)	20.8	1.6	5.7	7.9	5.3	7.3	5.8
Pul və kredit							
Xalis xarici aktivlər	47.2	-18.5	34.6	68.7	49.1	78.7	13.4
Xalis daxili aktivlər	5.0	63.4	13.5	2.8	6.5	-10.2	38.6
Daxili kredit	24.5	42.2	8.4	7.9	1.1	-9.3	22.4
<i>O cümlədən: Özel sektora verilən kredit</i>	47.6	25.6	6.6	18.1	12.8	10.2	18.8
Manatla pul bazası	48.5	1.7	31.6	29.4	30.3	39.6	19.5
Geniş mənada pul kütləsi (manatla)	27.2	9.9	34.8	32.5	30.2	42.9	22.4
Geniş mənada ümumi pul kütləsi	25.5	16.6	21.9	32.1	30.3	39.6	22.3
Xarici valyutada depozitlərin geniş mənada pul kütləsinə nisbəti	24.3	28.7	21.2	20.9	21.0	19.0	20.9
Geniş mənada ümumi pul kütləsi dövriyyə sürəti (M3) 3/	3.0	2.9	2.7	2.5	2.0	2.2	1.9
Xarici sektor (ABŞ\$ ilə)							
İxrac f.o.b.	43.8	-31.0	25.5	30.3	2.0	2.0	-5.7
<i>O cümlədən: Neft sektoru</i>	44.3	-31.5	25.7	30.9	0.5	0.5	-7.4
İdxal f.o.b.	25.3	-14.0	3.6	50.7	-1.2	11.3	5.8
<i>O cümlədən: Neft sektoru</i>	-17.6	-34.2	19.6	35.5	-0.9	-0.9	78.6
İxracın həcmi	6.4	6.2	-1.4	-3.3	1.4	1.4	-3.4
İdxalın həcmi	17.0	-5.4	-4.0	38.2	-1.9	10.6	6.1
Ticarətin şərtləri	26.1	-28.6	27.1	30.7	9.5	9.5	-4.0
Real effektiv məzənnə	21.4	14.0	1.1	2.0
					(ÜDM faizi ilə, başqa vahidlə ifadə edilmədikdə)		
Məcmu investisiya	19.8	18.9	19.0	21.6	19.5	23.8	18.9
İcmal hökumət	13.2	12.7	12.7	16.4	11.2	18.2	9.9
Özəl sektor	6.6	6.3	6.2	5.3	8.3	5.6	9.0
<i>O cümlədən: Neft sektoru</i>	2.9	2.0	2.0	2.2	3.2	3.0	3.0
Məcmu daxili ehtiyatlar	64.4	49.1	53.7	55.3	49.6	50.5	42.0
Məcmu milli ehtiyatlar	55.3	42.6	48.0	48.7	44.9	46.0	38.1
İcmal hökumət	33.5	19.8	27.7	30.0	23.7	22.6	19.5
Özəl sektor 4/	21.8	22.7	20.3	18.6	21.3	23.4	18.6
İcmal mərkəzi hökumətin maliyyə göstəriciləri							
Ümumi büdcə kəsiri	20.3	7.2	15.0	13.6	12.5	4.3	9.6
İlkin qeyri-neft kəsiri, qeyri-neft ÜDM-sinin faizi ilə	-39.2	-37.9	-37.6	-41.2	-38.1	-49.5	-34.2
Xarici sektor							
Cari hesab (- defisit)	35.5	23.7	29.1	27.0	25.5	22.2	19.2
Xarici Birbaşa İnvestisiya (xalis)	-1.2	0.3	0.2	1.4	-5.2	-5.0	-3.3
Ödənilməmiş dövlət xarici borcu və dövlət zəmanətli xarici borc	6.5	8.0	7.5	7.5	8.8	8.3	8.6
Memorandum maddələri:							
Məcmu rəsmi beynəlxalq ehtiyatlar (milyon ABŞ dolları ilə)	6,467	5,364	6,400	10,400	15,400	18,400	17,450
Nominal ÜDM (milyon manatla)	38,006	34,579	41,526	50,069	53,025	55,963	57,304
Nominal qeyri-neft ÜDM-si (milyon manatla) 2/	17,431	18,322	21,492	25,187	28,034	30,053	31,494
Nominal qeyri-neft ÜDM-si (milyon ABŞ dolları ilə) 2/	21,761	22,814	26,935	32,024	36,004	38,597	41,274
Adambaşına nominal ÜDM (ABŞ dolları ilə)	5,213	4,792	5,718	6,955	7,407	7,817	8,103
Nominal ÜDM (milyon ABŞ dolları ilə)	46,378	43,017	51,743	63,439	68,100	71,874	75,097
Neft Fondunun Aktivləri (milyon ABŞ dolları ilə)	11,219	14,900	22,766	29,800	37,375	31,073	45,138
Əhalinin sayı (ilin ortasına, milyon)	8.9	9.0	9.0	9.1	9.2	9.2	9.3
Məzənnə (manat/dollar, dövrün sonuna)	0.801	0.803	0.798	0.787	0.779		

Mənbələr: Azərbaycanın dövlət orqanları; və BVF-in qiymətləndirmələri və proqnozları.

1/ Neft-qaz hasilatı və emalı daxil olmaqla.

2/ Neft və qazın nəqli (qərb marşrutu ilə nəql istisna olmaqla), o cümlədən dövlət neft şirkətinin ödədiyi ixrac vergisi daxil olmaqla.

3/ Ümumi daxili tələbi (neft sektoru ilə əlaqədar olan idxal istisna olmaqla) geniş pul kütləsinin orta göstəricisinə bölərək müəyyən edilir.

4/ Əvvəlki dövrlər üzrə məlumatlarda statistik xətalar vardır.

5/ Rəsmi təsdiq edilmiş dövlət büdcəsi göstəricilərinə uyğun olaraq aparılan hesablamalar əsasında, BVF əməkdaşları tərəfindən makroiqtisadi çərçivənin qiymətləndirilməsi.